

Examen HAVO

2011

tijdvak 2
woensdag 22 juni
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Het examen bestaat uit 34 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 79 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Vlees onder vuur

Bij deze opgaven horen de teksten 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Sinds de jaren negentig wordt er veel gediscussieerd over de intensieve veehouderij. Beelden van ruimingen van koeien, varkens en geiten na het uitbreken van dierziektes zoals BSE (gekekoeienziekte), varkenspest en mond- en klauwzeer, maken veel emoties los bij burgers. Volgens sommigen zouden mensen daardoor zelfs minder vlees gaan eten (tekst 1). Eind 2009 laaide de discussie over de veehouderij opnieuw op, nu na de uitbraak van Q-koorts onder geiten. De vraag daarbij was ook of bij de aanpak de economische belangen zwaarder hebben gewogen dan de volksgezondheid (tekst 2). Verschillende belangengroepen en de Partij voor de Dieren proberen het dierenwelzijn op de politieke agenda te zetten, met wisselend succes (tekst 1 en 3).

Lees de regels 1 tot en met 34 van tekst 1.

Voorheen kwam de intensieve veehouderij en de vleesproductie vrijwel alleen positief in het nieuws: het ging dan bijvoorbeeld over de modernisering van het agrarische bedrijf, bedrijfsuitbreidingen en exportgroei. Tegenwoordig wordt telkens ingezoomd op de negatieve aspecten van vlees en veehouderij: de gevolgen voor het milieu, dierenwelzijn en de volksgezondheid. Hier is niet alleen sprake van 'selectieve perceptie' door sommige media, er is sprake van een algemeen veranderde kijk door de media.

- 1p 1 Van welk begrip uit de communicatiewetenschappen is 'het vanuit een ander perspectief berichten over vlees en de veehouderij door de media' een voorbeeld?

Lees de regels 35 tot en met 69 van tekst 1.

De auteur vraagt zich af welke invloed de dierenrechtenbeweging gehad heeft op de trendbreuk in de vleesconsumptie en de aandacht voor dierenwelzijn in de politiek. Erno Eskens maakt daarbij een onderscheid tussen radicale activisten en organisaties als 'Varkens in Nood'.

- 2p 2
- Op welke machtsbron is de strategie van de radicale activisten gebaseerd? Geef bij deze machtsbron een bijpassend citaat uit de tekst.
 - Op welke machtsbron is de strategie van Varkens in Nood gebaseerd? Geef bij deze machtsbron een bijpassend citaat uit de tekst.

Lees de regels 70 tot en met 78 van tekst 1.

Het Europees grondwettelijk verdrag bevat een bepaling over de rechten van het dier. De dierenrechtenbeweging hoopt dat dit het begin is van meer diervriendelijke regels door de Europese Unie, ook op het gebied van het vee in de bio-industrie. Alle lidstaten zijn immers op een aantal beleidsterreinen verplicht hun wetten aan te passen aan de Europese regels. Ook de bio-industrie valt hieronder.

- 2p **3** Op grond van welke hoofdtaak van de Europese Unie is het vaststellen van regels of richtlijnen op het gebied van vee in de bio-industrie in handen van de Europese Unie gelegd? Licht je antwoord toe.

Het wetsontwerp om de nertsenhoudery te verbieden “wacht nog steeds op goedkeuring van de Eerste Kamer”.

- 1p **4** Welke rechten bij de mede-wetgevende taak heeft de Tweede Kamer wel en de Eerste Kamer niet? Kies uit één van de volgende antwoorden:
- A** recht van amendement en recht van initiatief
 - B** recht van amendement en recht van interpellatie
 - C** recht van initiatief en recht van interpellatie
 - D** recht van motie en recht van interpellatie

Om een wetsontwerp aanvaard te krijgen, is de toestemming van beide kamers nodig. Waar de Tweede kamer vooral oordeelt over de politieke inhoud, wordt de Eerste Kamer geacht ook op een aantal andere punten te letten.

- 1p **5** Noem één punt waarop met name de Eerste Kamer een wetsontwerp beoordeelt.

Lees de regels 79 tot en met 97 van tekst 1.

In de tekst wordt de rol van de Partij voor de Dieren genoemd bij het onder de aandacht brengen van dierenwelzijn. Zelf gaf Marianne Thieme in een interview met *de Volkskrant* (december 2009) aan dat de Partij voor de Dieren geen single-issue partij is. “Maar ja, we waren niet in de Kamer gekomen, als we Partij voor de Duurzaamheid hadden geheten”, aldus Thieme.

- 3p **6**
- Bij welke politieke stroming is de Partij voor de Dieren in te delen?
 - Geef een uitgangspunt van deze stroming
 - Ondersteun je keuze met een gegeven uit tekst 1.

Dierenwelzijn staat volgens de journalist hoog op de politieke agenda. Er is een aantal factoren dat ervoor kan zorgen dat een maatschappelijk probleem op de politieke agenda komt.

- 2p **7** Noem twee factoren die ervoor hebben gezorgd dat dierenwelzijn hoog op de politieke agenda staat. Koppel elk van beide factoren aan een gegeven uit tekst 1.

In 2007 verspreidde de Q-koorts zich in Nederland. Het leidde eind 2009 tot het ruimen van geiten en schapen en verplicht vaccineren van dieren. Door de ziekte zouden in 2009 zes mensen overleden zijn en werden bijna 2300 mensen ziek.

Lees tekst 2.

De Q-koorts heeft geleid tot veel maatschappelijke deining en het instellen van een onafhankelijk onderzoek naar het beleid dat is gevoerd door de betrokken ministeries bij de aanpak van Q-koorts.

Het politieke besluitvormingsproces kan beschreven worden met het politieke-systeemmodel. Het onderzoek naar het Q-koortsbeleid kun je indelen in één van de fasen van dit model.

- 2p **8** Binnen welke fase van het politieke-systeemmodel zal het in de tekst genoemde onafhankelijke onderzoek naar Q-koortsbeleid zich afspelen? Licht je antwoord toe.

Zie de regels 14 tot en met 35 van tekst 2.

In een situatie waarin een besmettelijke dierziekte een gevaar oplevert voor de volksgezondheid – wat het geval is bij Q-koorts – kan sprake geweest zijn van het bestuurlijke probleem van ‘verkokering’.

- 2p **9** – Geef eerst de betekenis van het begrip ‘verkokering van beleid’.
– Geef een citaat uit tekst 2 dat zou kunnen wijzen op het bestuurlijk knelpunt van ‘verkokering’.
- 2p **10** Welke twee hoofdtaken van de overheid staan in het vraagstuk over Q-koorts op gespannen voet met elkaar? Licht je antwoord toe.

Lees tekst 3.

In 2006 is het burgerinitiatief ingevoerd. Met een burgerinitiatief kan iedere burger met behulp van minimaal 40.000 steunbetuigingen, de Tweede Kamer verzoeken om een voorstel te bespreken en er een standpunt over in te nemen. Met het burgerinitiatief van Milieudefensie kwam voor het eerst in de parlementaire geschiedenis een voorstel vanuit de samenleving direct op de politieke agenda.

- 2p **11** – Wat is representativiteit?
– Leg uit dat het burgerinitiatief van Milieudefensie kan worden beschouwd als een signaal van een gebrek aan representativiteit.

Zie tekst 3.

In toenemende mate vervullen pressiegroepen zoals Milieudefensie, functies die voorheen vrijwel alleen door politieke partijen vervuld werden.

- 4p **12** Welke twee politieke functies vervult Milieudefensie met het burgerinitiatief? Geef per functie het betreffende citaat uit tekst 3.

Het CDA behoort als christendemocratische partij tot de confessionele stroming. Hoewel het CDA uiteindelijk een andere keuze maakt, passen de hervormingsvoorstellen van Milieudefensie bij een van de uitgangspunten van deze stroming.

- 2p **13** – Welk uitgangspunt van het CDA wordt bedoeld?
– Leg uit dat de hervormingsvoorstellen van Milieudefensie passen bij dit uitgangspunt.

Zie de teksten 1 tot en met 3.

Het vraagstuk van de intensieve veehouderij en dierenwelzijn is een politiek probleem en staat op de politieke agenda. De omgeving van het Nederlandse politieke systeem beïnvloedt de politieke besluitvorming. In de teksten is een aantal van deze omgevingsfactoren te herkennen.

- 2p 14 Noem twee omgevingsfactoren die van invloed zijn op de politieke besluitvorming over 'bio-industrie en dierenwelzijn'.

Opgave 2 Tegen de trend in: toename overvalcriminaliteit

Bij deze opgave horen figuur 1 en 2 en de teksten 4 tot en met 7 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Vanaf 2002 is er een constante afname te zien van de criminaliteit in Nederland. Het betreft hier een algemene daling ("Hoe het ons verging", SCP, januari 2010). De recente forse stijging in het aantal overvallen (in 2009 21 procent toename ten opzichte van 2008) gaat tegen deze trend in en is hiermee onderwerp van maatschappelijke en politieke discussie. Verschillende vragen werpen zich op zoals: Door wie worden de overvallen veelal gepleegd? En: Hoe kan dit aantal overvallen weer worden teruggedrongen?

Politie cijfers geven niet voor elk type delict een even betrouwbaar zicht op hoe vaak zo'n delict in werkelijkheid voorkomt. In het geval van overvalcriminaliteit zijn politiestatistieken wel tamelijk betrouwbaar te noemen.

- 2p 15 Geef twee redenen waarom politie cijfers een betrouwbaar beeld geven van de werkelijke omvang van het aantal overvallen.

Bekijk figuur 1 en 2.

- 3p 16
- Geef een beschrijving van de rationele keuzetheorie.
 - Leg uit aan de hand van de rationele keuzetheorie en met gebruikmaking van een gegeven uit figuur 1 of 2 dat overvallers een voorkeur hebben voor bepaalde dagen of tijdstippen.

Lees de regels 1 tot en met 13 van tekst 4.

Door het gebruikte geweld is de impact van overvalcriminaliteit op de samenleving groot. De gevolgen blijven niet alleen beperkt tot de directe slachtoffers (winkeliers, bank- of horecapersoneel, chauffeurs geldauto's).

- 4p 17 Geef twee voorbeelden van materiële gevolgen en twee voorbeelden van immateriële gevolgen van de (toegenomen) overvalcriminaliteit voor de maatschappij (als geheel).

Lees de regels 14 tot en met 48 van tekst 4.

De forse toename van het aantal overvallen is een maatschappelijk probleem.

- 2p 18 Leg aan de hand van een citaat of regelverwijzing uit dat de stijging van het aantal overvallen ook een politiek probleem is.

Zie de regels 20 tot en met 38 van tekst 4.

Er wordt bij het bestrijden van criminaliteit onderscheid gemaakt tussen twee typen maatregelen: repressieve en preventieve.

- 3p **19**
- Leg eerst het verschil tussen een repressieve en preventieve aanpak uit.
 - Leg met behulp van de regels 20 tot en met 38 uit dat Heeres beide typen maatregelen voorstaat.

Zie de regels 20 tot en met 48 van tekst 4.

Sinds 1985 komt de term 'integraal veiligheidsbeleid' bij de aanpak van criminaliteit steeds meer naar voren.

- 2p **20** Welk kenmerk van een 'integraal veiligheidsbeleid' herken je in deze tekst? Licht je antwoord toe.

Lees tekst 5.

In tekst 5 spreekt de burgemeester van Amsterdam zich uit voor een uitbreiding van de 'pluk ze'-wetgeving: ook jonge overvallers moet de bezittingen kunnen worden afgepakt. 'Pluk ze' is een populaire benaming voor de maatregel die ervoor zorgt dat de veroordeelde het financiële voordeel wordt afgenomen dat verkregen is door het plegen van een strafbaar feit.

Hoewel de 'pluk ze'-maatregel formeel gezien geen straf is, is een aantal doelen die met straffen beoogd worden, ook van toepassing op deze maatregel.

- 2p **21** Noem twee functies van strafrechtelijke sancties die de 'pluk ze'-maatregel beoogt te vervullen. Licht je antwoord toe.

- 3p **22** Welke hoofdtaak bij het bestrijden van overvallen heeft de burgemeester en welke twee hoofdtaken heeft justitie?

Lees de regels 1 tot en met 14 van tekst 6.

Om (jonge) overvallers onder de 'pluk ze'-wet te laten vallen is een wetswijziging nodig.

- 2p **23** Leg uit volgens welk beginsel een wetswijziging noodzakelijk is.

Lees de regels 21 tot en met 24 van tekst 6.

Personen die worden verdacht van een misdrijf en eigenaar zijn van bijvoorbeeld dure auto's, huizen of jachten, zouden moeten kunnen aantonen dat deze rechtmatig zijn verkregen. Kunnen de verdachten dat niet, dan mogen de goederen door justitie worden afgepakt.

- 2p **24** Welk principe uit de rechtspraak wordt hier omgekeerd? Licht je antwoord toe.

De Regionale Informatie Organisatie van politie Rotterdam-Rijnmond heeft onderzoek gedaan naar de 80 verdachten die in de periode december 2007 tot mei 2008 zijn aangehouden in verband met 42 van de in totaal 227 gepleegde overvallen in de regio in deze periode. Door analyse van de achtergrond van de plegers van overvallen zijn verschillende daderprofielen opgesteld waarmee men hoopt een specifieke aanpak mogelijk te maken.

Lees tekst 7.

Er bestaan verschillende theorieën om crimineel gedrag te verklaren, waaronder de bindingstheorie.

- 2p **25**
- Geef eerst een beschrijving van de bindingstheorie.
 - Leg vervolgens uit dat je met behulp van de bindingstheorie (een deel van) de overvalcriminaliteit kunt verklaren en maak daarbij gebruik van een tekstgedeelte.

Opgave 3 Beeldvorming

Bij deze opgave horen de teksten 8 tot en met 10 en tabel 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De populaire televisieserie ‘Ushi en Dushi’¹⁾ van Wendy van Dijk werd in het najaar van 2009 uitgezonden door RTL4. Vooral het ‘tynetje’ Lucretia (aangeduid met het koosnaampje Dushi) uit het programma bleek niet bij iedereen in goede aarde te vallen. De nieuwe site: www.Wereldjournalisten.nl plaatste een kritische opinie over ‘Ushi en Dushi’ van de hand van de in Suriname geboren schrijver Djehuti Ankh Kheru. Het ‘Antilliaanse’ personage in het tv-programma zou leiden tot negatieve beeldvorming met alle negatieve gevolgen van dien. Het artikel past binnen de doelstelling van ‘Wereldjournalisten’, “het bieden van een on-Nederlandse kijk op het nieuws”.

- noot 1 Tekst 8 geeft een contextbeschrijving van het programma ‘Ushi en Dushi’; over tekst 8 worden geen vragen gesteld. Dit geldt ook voor eerste deel van tekst 9.

De negen afleveringen in 2009 van ‘Ushi en Dushi’ trokken gemiddeld meer dan twee miljoen kijkers en werden uitgezonden door RTL4.

- 3p **26**
- Leg uit hoe een programma als ‘Ushi en Dushi’ een bijdrage levert aan de doelstelling van een commerciële omroep als RTL.

Lees de regels 23 tot en met 81 van tekst 9.

Bij (massa)communicatie kan een boodschap anders overkomen dan de zender bedoelde. De bedoeling van de programmamakers is om met deze serie een grappig amusementsprogramma te maken. Dat komt bij de schrijver van tekst 9 heel anders over.

- 3p **27**
- Geef eerst een algemene omschrijving van het begrip referentiekader.
 - Leg het verschil in interpretatie uit vanuit de verschillende referentiekaders van programmamaker en schrijver.

Zie de regels 23 tot en met 81 van tekst 9.

- 3p **28**
- Geef twee kenmerken van het begrip stereotypering.
 - Geef het citaat waarin het verband tussen (racistische) stereotypering en discriminatie door de schrijver gelegd wordt.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Door een verband te leggen tussen stereotypering in televisieprogramma's en discriminatie in de samenleving schrijft de schrijver aan de media een grote invloed toe. Dit wordt in de wetenschap in twijfel getrokken. Met name één wetenschappelijke theorie stelt expliciet dat zo'n vermeende directe invloed in zijn algemeenheid helemaal niet opgaat.

- 3p **29** Leg uit met welke beïnvloedingstheorie je de stelling kunt weerleggen dat stereotypering in programma's als 'Ushi en Dushi' leidt tot negatieve beeldvorming ten aanzien van mensen met een donkere huidskleur.

Lees de regels 82 tot en met 94 van tekst 9.

'Raymann is Laat' (uitgezonden door de NPS) is een informeel programma dat multicultureel Nederland (op een luchtige manier) belicht. Dit programma past in het mediabeleid.

- 1p **30** Welk uitgangspunt van het omroepbeleid leidt ertoe dat de publieke omroep programma's maakt voor en door minderheden?

Zie tekst 9.

Het artikel van Djehuti Ankh Kheru is geplaatst op Wereldjournalisten.nl. Massamedia hebben maatschappelijke functies. Binnen de (brede) 'informatieve functie' kunnen we een aantal functies onderscheiden.

- 2p **31** Welke twee functies kan 'Wereldjournalisten' met het plaatsen van het artikel over 'Ushi&Dushi' vervullen? Licht je antwoord toe.

Lees tekst 10.

In tekst 10 wordt de achtergrond van de site Wereldjournalisten.nl geschetst. De site Wereldjournalisten is tot stand gekomen met financiële steun van het Ministerie van OCW en het Stimuleringsfonds voor de Pers. Over de subsidiëring van initiatieven op dit terrein verschillen de grote politieke stromingen van mening.

- 3p **32** Welke visies hebben achtereenvolgens de liberalen, confessionelen en sociaaldemocraten op de subsidiëring van initiatieven op het terrein van de media?

Zie regels 30 en 31 van tekst 10.

Ook Wereldjournalisten.nl heeft een redactiestatuut.

- 3p **33** – Wat is een redactiestatuut?
– Noem twee punten die in een redactiestatuut geregeld zijn.

Bekijk tabel 1.

Stel, je wilt een onderzoek doen naar de sociale cohesie in Nederland. Hiervoor kun je de gegevens uit deze tabel gebruiken.

- 3p **34** – Geef eerst een omschrijving van het begrip sociale cohesie.
– Leg aan de hand van de gegevens van tabel 1 uit, dat de tabel een aanwijzing kan zijn voor de mate van sociale cohesie in het land.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.